

ƏDƏBİYYAT VƏ İNÇƏSƏNƏT

1983
№ 2
СЕНТАБР
№ 35 (2096)

АЗЕРБАЙДЖАН ЯЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГИ ВƏ
АЗЕРБАЙДЖАН ССР МƏДƏНИЙƏТ НАЗІРЛИЙИНИ
ОРГАНИ
ОРГАН СОЮЗУ ПИСАТЕЛЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНА
И МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР.
1934-чү ыгды чыгыр. ● Тиражи 10 миңи.

СЕНТАБРЫН 5-дө
ШӨРГ ХАЛЧА СӨНƏТИ
ҮЗРƏ БЕЈНƏЛХАЛГ
СИМПОЗИУМ
АЧЫЛЫР

К. ӘДІЈЕВ — «Ленин» (портрет-халча).
К. Алиев — «В. И. Ленин».
K. ALIYEV — V. I. LENIN. (portrait carpet).

ДЕКОРАТИВ-ТӨТБИГИ СӨНƏТ

УСТАД ХАЛЧАЧЫ

Азербайжан халг декоратив-төтбиги сөнөт нөвлөринин «агсагалы» саяылан халча тарихин чөтин сынагларындан кечөрөк камиллөшмиш, көлиб эманоминэ чатмышдыр. Халгымызны бөднн төфәккүрүнү, арзу вө истөјини һәр бир чнакисиндо, нахышында өкс етдирөн халчаларымыз ајры-ајры ел сөнөткарнын жарадчылыгында өсл сөнөт сөвијөсинэ жүксөдмишдир. Бу өлмөз сөнөти давам етдирөн, ону классик өн'юлөриндөн бөһрөлөнөн, ону јени чаларларла эәкинлошдирөн халча усталарымыздан бири дө Чөфөр Мүчиридир. Ч. Мүчири портрет, орнаментал вө сүжетли халчалар мөүллифидир. Халчачылыгын технологијасына јакшы бөлөд олан мөүллиф мөшһүр бир халчасында Фүзули поэзијасынын дөрин лиризмини, сөнөткар мүдриклијини эәриф чнакилөрлө өкс етдирө билмишдир. Фүзулинин порт-

рети вө бөјтлөри халчанын ајрылмаз элементинэ чөвилмишдир. 1975-чи илдө о, јенидөн Фүзули өлөмини гајымдыр. Бу дөфө тохудугу халча эволюкинө нисбөтөн тохума сыхлыгын илө жарадылмышдыр. Халчада Фүзулинин портретини алты көтөбөдө тамамлајыр. Бу көтөбөлөрдө Азербайжанын тарихи ме'марлыг-комплексләри — Ширваншаһлар сарајы, Төбриз—Өрк галасы, Гобустан гаја тосвилрәри, Мөрдөкандакы Дөрдкүнч гајла, Гыз галасынын тосвилрә вәрдыр. Халчанын мөркөзини даһи шаирин сурөти бөзөјир. Шөклин алтында шаирин гөзәли көтөбөдө верилиб. Мөүллиф һашижә ориентләрлө Фүзулинин сурөти арасында көзәл компоансија ујарлыгын јаратмага наил олмушдур. Халча мөүллифин портрет парчалары ичөрисиндө өн угурласу саяыла биләр.

(Арды 5-чи сөһифөдө)

Ч. МУЧИРИ — «Лейли ва Мечнун» (сюжетта халча).
 Ч. МУЧИРИ — «Сайб Тебризи» (орнаментал халча).

Д. Мулжери — «Лейли и Меджнун» (сюжетный ковер).

Д. Мулжери — «Сайб Тебризи» (орнаментальный ковер).

J. MUJIRI — «Leili and Majnun» (the carpet with a plot).
 J. MUJIRI — «Saib Tabrizi» (ornamental carpet).

УСТАД ХАЛЧАЧИ

(Эвалди 1-чи сифада)

«Лейли ва Мечнун» сюжетта халчаси да Ч. Мучирининг елка шаъри олин дариси шеърботини кифо елади. Композицияни марказда Мечнунга сурати берилди. Арха — буюк саъдида исв Лейлини халди портрети акс олди. Лейлининг шалла токи алам саъари, чебран, агач буагларди тешарлари халчада ил-

Халчани колорити үч нөл тобин икин ой бир роик халчарикдан жарамышдыр. Халча сакитлиги, аёндардыгы илэ көв ошкылар. Мүаллиф оинд мухталиф йерлерде — Орта Асида, Шимали Гафлагда, Гарабада, Нахчыванда бу иллри толлагага машгул олмуш, нотицедэ орижинал халча тохумшудур. Азербайчанын XVII вср классиканьин XVII вср классиканьин шеари Сайб Тебризини эсарлары

чаларда В. И. Ленинни мудрик, сале шөкиле көрүрүк. Халчалардакы портретлэрин бирини атрафындакы орнаментал вапийо В. И. Ленинни чебрасини агаде едн мулчичок чөлөнкин хатирладыр. О бири халчада да дайн рабберины образы утурук композиция илэ берилмишидир.

Совет Азербайчанымын 40 элдизине йер олукмуш «Или тале» халчасында Совет Азербайчанында олин хошбахт йолат да Чинуби Азербайчаныдакы авадлыг угуудакы мубаризе тариниат олунмушдур. Халча оригинал композиция устулубун малкидир.

Тебри халчачылыг мектебинин сөзйини устуларидан бейрлэни Ч. Мучири өзүнмөксус халча достхтин илэ сезинир. О, стандарт олчулурдин ковар чыгарат белин ва эстетик чөхөтден көвал халчалар тохумгы бавыр. Мүаллифини халчаларыном да техникни хүсусийэтлеринө көрө арашдырчыларын ва тамашчыларын нөзөрини чаб елади.

Чофар Мучири халчачылыг йагында экинчи билин ва тучурбосини икин көчч несале вәсселе өрөдир. Мүасир Азербайчан халчачылары арасында икин ошун толабелари да ва дейил. Халча устасынын «Азербайчан халча-

Чалчылыгы» (тохума устуларын) китабы көвал дөрс вәситидир. Ошун Азербайчан халчачылыгына даир монографиясы да дөйрли алын эсарлардан савылыр. Мүаллиф бурда Азербайчанда ва Ширгин багыш асылоринда тохумун халчалары муганисе едир, онларын ошхар ва фотги чөхитлерини айданлашдырар.

Бу күнлөр Ч. Мучири бейнөкхалт халча симпозиумуна назырлашыр. О, классик Азербайчан халчаларында «Шейх Сейид», «Дөрд фасил», «Өвчүлүг», «Намазлыг», «Агачылыг» кими годин сийет музуилеринин белин ва техникни хүсусийэтлери йагында сөбөт ачачагыр.

Халча устасынын тохумун икин йахын сийет эсарлары да симпозиум мунасибөтлө тешкил едилмиш саржада көстерилчөкдир.

Порвано МЭММӨДОВА

рик аёвал-руниёе көтирмишидир.

Азербайчанын сийетар хөтталары орта өрлөрдө йазы формаларында орнамент кими истифада едирдилер. Ч. Мучири да бу годин устулу даваачысыдыр. Истаглы кетти илэ йаздыгы бейтлери о, устулыгы халчада орнамент елеметини чеберижи бавыр.

О, Азербайчан халчачылыг тарихинде илэ дөвө савар тобин йунун роик чаларындай көвал бир савою ёбдиси йаратмышдыр. Халча йал-назырда Азербайчан халчасы ва декоратив халч тобиги сийет музуинде сакланмыр. Йагында сөбөт ачдыгымын «Сайб Тебризи» халчасы классик личчүтүрүк стилинде ийра олукбу.

леринде бейтлар йазы шөкиле, орнамент кими медал-йонун атрафында йашило-йилэ дүрбөчелли композициясына йерлимиш маркөн йиссе нөбати нахышларла бөвинб. Истаглы кетти илэ йаздыгы бейтлар орнамент кими халчанын экинчилендириши, йарма-йри элементлар ара-сында дихли уйарыг йаратмышдыр. «Сайб Тебризи» халчасы савою илэ йаздыгы устасынын адими дэлиг сийет эсаридир.

Ч. Мучиринин йартадыгы «Удуларла догун» (1903-кү илэ космосун фотги илэ ала-годар), «Гягарин» (1973) ал-галары Москвада көчөнавачылары музуинде сакланмыр. Мүаллиф бошарийетин дайн раббери В. И. Ленинни икин халча йер етиншидир. Бу хал-